

## تأثیر دعا در آرامش دوران کرونا یا کوید (۱۹)<sup>۱</sup>

چکیده

در مفاهیم دین اسلام اموری برای ارتقاء مقام بندگی و رسیدن به آرامش قرار داده شده است که اگر انسان بداند چگونه باید از آن ها استفاده کرده و در زندگی فردی خود به کار گرفته قطعاً تاثیر بسزایی هم بر روح و روان و جسم خودش داشته هم از آن جا که با اجتماع در ارتباط است تاثیرات مثبتی هم بر اجتماع بر جای گذاشته از جمله این امور و مفاهیم دعا کردن است. دعا در دین اسلام جایگاه ارزشمندی داشته به گونه ای که هم در قرآن کریم هم در روایات به آن تاکید شده است. دعا تاثیرات بسیار زیادی بر زندگی افراد جامعه داشته که مهم ترین آن ها آرامش است. آرامش در موقع بحران یا بلایا از کلیدی ترین اموری است که می توان با کمک آن مسیر را به درستی طی کرده و به صحت و نیکویی از بحران عبور کرد. از جمله بحران هایی که برای جامعه امروزی رخ داده بیماری کرونا است که علاوه بر رعایت اصول بهداشتی، دعا و کسب آرامش تاثیر بسزایی در گذراندن آن می تواند داشته باشد. در این پژوهش با روش نقلی و کمک منابع کتابخانه ای به توصیف دعا در آیات قرآن و روایات بسیار مطلب جمع آوری شده است مبنی بر این که دعاهای مخصوص پیامبران که در قرآن وجود دارد بیان شده هم چنین دعا میتواند بعنوان اسلحه باشد یا سبب دفع بلا شود و دعا آثار بسیاری دارد از جمله هنگام تهدید جانی برای پیامبران و معصومین (ع) بوده است.

کلید واژه؛ آرامش، بیماری، دعا، کرونا.

<sup>۱</sup> جمیله دهقان، طلبه پایه پنجم، حوزه علمیه معصومیه

## مقدمه

در تمامی زندگی بشر مواردی که بحران یا بلاء بوده و استرس زا وجود داشته که این اگر انسان برای زندگی خود و مدیریت این امور برنامه منظم و دقیقی نداشته باشد قطعاً به هلاکت خواهد رسید، زیرا که فشار روانی بسیار بر وی وارد شده و قدرت صحیح تصمیم‌گیری را از او سلب کرده به دنبال این‌ها بیماری و تنش، وی را از پای در آورده و نابود می‌گرداند.

برای این که فرد بتواند از این مرحله بحران و استرس عبور کند باید برنامه‌های موجود را عملی کرده تا راه درست را تشخیص دهد از جمله این برنامه‌ها دعا کردن است که در اسلام مورد تاکید واقع شده به عنوان راهگشای امور مطرح گردیده است. زمان آفرینش حضرت آدم (علیه السلام) این مسئله قرار داشته حتی خداوند هم دعا برای بندگان را داشته و به اولیای خود یاد داده است. دعا تاثیرات بسیاری بر زندگی فرد دارد از جمله آرامشی است که برقرار می‌کند و فرد بحران زده در سایه آرامش بهتر می‌تواند تصمیم‌گیری کند و امور را هدایت کند تا به مقصد برسد و از بحران عبور کند.

از جمله این امور بحران زا بیماری کرونا است که در حال حاضر جامعه ما را فرا گرفته و قطعاً دعا تاثیر بسزایی در سپری کردن این امور و بحران‌ها دارد.

## ۱-مفهوم شناسی

دعا در لغت به معنای خواندن و صدا زدن می باشد. «دَعَوْتُ فَلَانَا»، یعنی او را صدا زدم. طلب کردن فرد پایین و پست از فرد بالا و برتر با حالت خضوع را گویند. هم چنین حاجت خواستن، استغاثه به خدا، استدعای برکت، تضرع و ... دعا کردن را درخواست کردن از درگاه خدا، از چیزی طلب کردن، چیزی اعم از بد و نیک برای کسی از خدا خواستن معنی می کند. (معلوم، ۱۳۸۹، ص ۲۱۶) (دهخدا، ۱۳۵۱، ص ۲۳)

دعا در اصطلاح عبارت است از خدا خوانی و استغاثه و زاری و درخواست چیزی برای خود یا دیگران از پیشگاه الهی. به عبارت دیگر دعا حاجت خواستن از باری تعالی است با تضرع و اخلاص و اخلاص و البته گاهی نیز غرض از دعا مدح و ثنا می باشد. نیز چنین تعریف شده است: «دعا، طلب حاجت است از حضرت باری تعالی به تضرع و اخلاص». (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲، ص ۴۶۶) (آملی، ۱۳۸۱، ص ۳۶۷) (حلی، ۱۴۰۷، ق ۶۸)

## ۲-دعا در قرآن

در اهمیت دعا همین بس که خداوند متعال خود، بندگان را به دعا کردن دعوت نموده است و لفظ دعا ۲۱۲ بار در قرآن کریم آمده است. در اینجا به تفصیل چند مورد از آیات را مورد بررسی قرار می دهیم:

۱-۲-آیه شریف: «وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادٍ عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلَيَسْتَجِيبُوا لِي وَلَيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ، هرگاه بندگانم از تو درباره من سوال کردن، بگو من نزدیکم، دعای دعا کننده را به هنگامی که مرا می خواند، پاسخ می گوییم. پس باید دعوت مرا بپذیرند و به من ایمان بیاورند تا هدایت یابند و به مقصود برسند». (بقره، آیه ۱۸۶)

در روایتی در ذیل این آیه شریفه آمده است: «إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى... كَانَ إِذَا بَعْثَتَ نَبِيًّا قَالَ لَهُ إِذَا احْرَنَكَ أَمْرٌ تَكَرَّهُهُ فَادْعُنِي اسْتَجِبْ لَكَ وَ إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَعْطَى أُمَّتِي ذَلِكَ حَيْثُ يَقُولُ ادْعُونِي اسْتَجِبْ لَكُمْ؛ خدای تبارک تعالی ... هرگاه پیامبری را می فرستاد، به او می فرمود: هر گاه امر ناخوشایندی تو را اندوهگین ساخت، مرا بخوان! پاسخت را می دهم. خداوند متعال این موهبت را به امت من نیز داد که فرمود: بخوانید مرا تا شما را اجابت کنم». (مجلسی، بی تاءج ۷، ص ۵۶۷)

بنابر آن چه در این کلام نورانی به خوبی بیان شده است، زمان پیشامد امور ناخوشایند از جمله موقعي است که دعا در آن نقشی اساسی دارد؛ زیرا این دعاست که می تواند در آن شرائط ناگوار به انسان آرامش دهد به او نیروی مقاومت و صبر در برابر ناملايمات ببخشد. از کلام حضرت استفاده می شود که فضيلت دعا در گذشته مخصوص پيامبران بوده است؛ اما خداوند متعال از روی فضل و کرم خود آن را به امت پيامبر خاتم (صلی الله علیه و آله و سلم) نیز عنایت فرموده؛ چنان که در روایت دیگری از رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) به اين نكته اشاره شده است که فرمود: «از آن چه خداوند به امت من عنایت فرمود و آن ها را بدان سبب بر امت های دیگر برتری داد، اين است که به آن ها سه خصلت بخشید که فقط به پيامبران عطا فرموده بود:

الف- خداوند هرگاه پيامبری را بر می انگیخت، می فرمود: «در دینت بکوش و حرجی بر تو نیست» و اين را به امت من داده است که می فرماید: «در دین بر شما حرجی نگذاشت».

ب- هر زمان پيامبری را بر می انگیخت، می فرمود: «هر گاه چیزی که آن را نمی پسندی تو را غمگین کرد، مرا بخوان تا برای تو اجابت کنم» و اين را به امت من داده که می فرماید: «مرا بخوانید تا برای شما اجابت کنم». (همان، ص ۶۳۳)

ج- هرگاه پيامبری را بر می انگیخت، او را گواه قوم خود قرار می داد و خداوند امت مرا گواهان مردم قرار داد که می فرماید: «تا پيامبر گواه شما باشد و شما گواهان مردم». (طباطبایی، ۱۳۷۴، ص ۱۶۳)

#### ۱-۲- نکات مورد تاكيد آيه درمورد دعا:

الف: خداوند متعال در پاسخ نفرمود: بگو من نزديکم به مناسبت اين که اول آيه خطاب به پيامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) است، بلکه جهت تسريع در پاسخ بندگان کلمه بگو را حذف کرده، مستقيماً فرمود: «من نزديکم».

ب): پروردگار سبحان خودش مستقيماً پاسخ داد و اين نشانه منزلت و شرف دعا نزد ذات اقدس اوست.

ج): بنابر ظاهر، کلام وحی می بایست چنین باشد که دعا کنید تا اجابت نمایم؛ در حالی که خداوند متعال اجابت را بر دعا کردن مقدم داشته است: «أَجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ؛ اجابت می کنم دعای دعا کننده را» و این اشاره به حتمی بودن اجابت است.

د): پروردگار متعال در این آیه با جمله «فَلَيَسْتَجِبُوا لِي؛ پس باید مرا اجابت کنند». به دعا کردن بندگان امر کرده است.

ه): با ذکر جمله «لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ؛ باشد که آنان هدایت یابند». گویا به بندگان خود چنینی بشارت می دهد که دعایتان اجابت شد؛ چون «رشاد» به راه هدایتی گویند که مطلوب و مقصود می رسد.(مکارم شیرازی، ۱۳۸۶، ص ۳۳۵)

## ۲-۲-آیه دیگردر مورد دعا

«ما يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا؛ رحمتی را که خدا بر مردم بگشاید، کسی نتواند که بازش دارد.»(فاطر، آیه ۲)

بنابر روایتی که از امام صادق (علیه السلام) نقل شده است، مراد از رحمت در این آیه «دعا» می باشد. به خوبی معلوم است که وجه ارتباط دعا و رحمت چیست؛ زیرا در آن زمان که انسان در کوران فشار و تنگنای مشکلات قرار می گیرد و هیچ یک از اسباب دنیا نمی تواند او را از آن شرائط سخت نجات دهد، تنها این دعا، ارتباط با خداست که هم چون نسیمی روح نواز غبار اندوه را از چهره جان او می زداید و به او آرامش خاطر می بخشد.(عسکری، ۱۳۷۸، ج ۲، ص ۲۳۰)

## ۲-۳-دعاهای قرآنی:

هم چنین اگر در برخی از دعاهایی که قرآن کریم از لسان انبیا نقل کرده است، دقت کنیم، متوجه می شویم که اصل استعانت از دعا در میان آنان نیز جاری بوده است و هر گاه که رسولان الهی دچار ضعف و کاهش توان روحی می شدند، به وسیله دعا و اتصال به ملکوت در صدد جبران توان روحی خود بوده اند.

که تنها محدود به چنین موقعیت‌های خاص باشد؛ چرا که مسئله دعا و مناجات با پروردگار از امور فطری بشر است که در همه انسان‌ها از هر دین و آیینی که باشند به نحوی بروز و ظهرور دارد. از این رو، باید بکوشیم که این حالت فطری را که ممکن است در اعماق ضمیر انسان مدفون گشته و تنها در حالات اضطرار و نیاز رخ بنماید، به صورت عنصری فعال در صحنه زندگی خود آشکار سازیم و آن را یکی از ضروریات زندگی معنوی خود به شمار آوریم؛ چنان که در فرهنگ قرآنی ما نیز «دعا» از امور ضروری در حیات ایمانی معرفی شده است که دوری از آن پیامدِ تنزل شخصیت و مهجوریت انسان از رحمت الهی را خواهد داشت:

«وَ قَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ؛ پروردگار شما گفته است: مرا بخوانید تا دعای شما را بپذیرم! کسانی که از عبادت من تکبر می‌ورزند، به زودی با ذلت وارد دوزخ می‌شوند». (رفیعی، ۱۳۹۰، دوره ۵۵، ص ۳۲)

طبق فرموده مقام معظم رهبری مدظلله العالی که می‌فرماید در موقع بحران یا کرونا دعای هفتم صحیفه سجادیه را بسیار بخوانید متن دعا به شرح زیر است:

وَ كَانَ مِنْ دُعَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا عَرَضَتْ لَهُ مُهِمَّةٌ أُوْنَزَلَتْ بِهِ، مُلْمَمَةٌ وَ عِنْدَ الْكَرْبِ:  
يَا مَنْ تُحَلِّ بِهِ عَقْدَ الْمَكَارِ، وَ يَا مَنْ يَفْثَأِ بِهِ حَدُّ الشَّدَائِ، وَ يَا مَنْ يُلْتَمِسُ مِنْهُ الْمَخْرَجُ إِلَى رَوْحِ  
الْفَرَجِ. ذَلَّتْ لِقُدْرَتِكَ الصَّعَابُ، وَ تَسَبَّبَتْ بِلُطْفِكَ الْأَسْبَابُ، وَ جَرَى بِقُدْرَتِكَ الْقَضَاءُ، وَ مَضَتْ عَلَى  
إِرَادَتِكَ الْأَشْيَاءُ. فَهِيَ بِمَشِيَّتِكَ دُونَ قَوْلِكَ مُؤْتَمِرَةٌ، وَ بِإِرَادَتِكَ دُونَ نَهِيَّكَ مُنْزَجِرَةٌ. أَنْتَ الْمَدْعُوُ  
لِلْمُهِمَّاتِ، وَ أَنْتَ الْمُفْرَغُ فِي الْمُلْمَمَاتِ، لَا يَنْدِفعُ مِنْهَا إِلَّا مَا دَفَعَتْ، وَ لَا يَنْكِشِفُ مِنْهَا إِلَّا مَا كَشَفَتْ وَ  
قَدْ نَزَلَ بِي يَا رَبِّ مَا قَدْ تَكَادَنِي ثِقْلُهُ، وَ أَلَمَ بِي مَا قَدْ بَهَظَنِي حَمْلُهُ. وَ بِقُدْرَتِكَ أُورَدَتْهُ عَلَى وَ  
بِسُلْطَانِكَ وَجَهَتْهُ إِلَيَّ. فَلَا مُصْدِرٌ لِمَا أُورَدَتْ، وَ لَا صَارِفٌ لِمَا وَجَهَتْ، وَ لَا فَاتِحٌ لِمَا أُغْلَقَتْ، وَ لَا مُغْلِقٌ  
لِمَا فَتَحَتْ، وَ لَا مُيَسِّرٌ لِمَا غَسَرَتْ، وَ لَا نَاصِرٌ لِمَنْ خَذَلَتْ. فَصَلَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ، وَ افْتَحْ لِي يَا رَبِّ  
بَابَ الْفَرَجِ بِطَوْلِكَ، وَ اكْسِرْ عَنْنِي سُلْطَانَ الْهَمَّ بِحَوْلِكَ، وَ أَنْلِنِي حُسْنَ النَّظَرِ فِيمَا شَكَوْتُ، وَ أَذْقِنِي  
خَلَاوَةَ الصُّنْعِ فِيمَا سَأَلْتُ، وَ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَ فَرَجاً هَبِيئَا، وَ اجْعَلْ لِي مِنْ عِنْدِكَ مَخْرَجًا  
وَ حَيَاً. وَ لَا تَشْغُلْنِي بِالاِهْتِمَامِ عَنْ تَعَاہُدِ فُرُوضِكَ، وَ اسْتِعْمَالِ سُنْنِتِكَ. فَقَدْ ضِقْتُ لِمَا نَزَلَ بِي يَا رَبِّ

ذَرْعًا، وَ امْتَأْتُ بِحَمْلِ مَا حَدَثَ عَلَيَّ هَمًّا، وَ أَنْتَ الْقَادِرُ عَلَى كَشْفِ مَا مُنِيتُ بِهِ، وَ دَفْعِ مَا وَقَعَتُ فِيهِ،  
فَأَفْعَلْ بِي ذَلِكَ وَ إِنْ لَمْ أُسْتَوْجِبْهُ مِنْكَ، يَا ذَا الْعَرْشِ الْعَظِيمِ؛ نِيَايِش آن حضرت در کارهای مهم  
ای آن که گره کارهای فرو بسته به سر انگشت تو گشوده می شود، و ای آن که سختی دشواریها  
با تو آسان می گردد، و ای آن که راه گریز به سوی رهایی و آسودگی را از تو باید خواست.  
سختیها به قدرت تو به نرمی گرایند و به لطف تو اسباب کارها فراهم آیند. فرمان‌الاهی به  
نیروی تو به انجام رسد، و چیزها، به اراده تو موجود شوند، و خواست تو را، بی آن که بگویی،  
فرمان برنده، و از آن چه خواست تو یست، بی آن که بگویی، رو بگردانند.  
توبی آن که در کارهای مهم بخوانندش، و در ناگواریها بدو پناه برنند. هیچ بلایی از ما برنگردد  
مگر تو آن بلا را بگردانی، و هیچ اندوهی بر طرف نشود مگر تو آن را از دل برانی.  
ای پروردگار من، اینک بلایی بر سرم فرود آمده که سنگینی‌اش مرا به زانو درآورده است، و به  
دردی گرفتار آمده ام که با آن مدارا نتوانم کرد. این همه را تو به نیروی خویش بر من وارد  
آورده‌ای و به سوی من روان کرده‌ای. آن چه تو بر من وارد آورده‌ای، هیچ کس باز نبرد، و آنچه  
تو به سوی من روان کرده‌ای، هیچ کس برنگرداند. دری را که تو بسته باشی. کس نگشاید، و دری  
را که تو گشوده باشی، کس نتواند بست. آن کار را که تو دشوار کنی، هیچ کس آسان نکند، و آن  
کس را که تو خوار گردانی، کسی مدد نرساند. پس بر محمد و درود فرست. ای پروردگار من، به  
احسان خویش در آسایش به روی من بگشا، و به نیروی خود، سختی اندوه‌هم را درهم شکن، و در  
آن چه زبان شکایت بدان گشوده‌ام، به نیکی بنگر، و مرا در آنچه از تو خواسته‌ام، شیرینی  
استجابت بچشان، و از پیش خود، رحمت و گشایشی دلخواه به من ده، و راه بیرون شدن از این  
گرفتاری را پیش پایم نه و مرا به سبب گرفتاری، از انجام دادن واجبات و پیروی آیین خود باز  
مدار. ای پروردگار من، از آن چه بر سرم آمده، دلتنگ و بی طاقتمن، و جانم از آن اندوه که نصیب  
من گردیده، آکنده است؛ و این در حالی است که تنها تو می‌توانی آن اندوه را از میان برداری و

آن چه را بدان گرفتار آمده‌ام دور کنی. پس با من چنین کن، اگر چه شایسته‌ی آن نباشم، ای  
صاحب عرش بزرگ.(امام سجاد(علیه السلام)،بی تا،ص ۳۶۷)

### نتیجه گیری

پس ما که خود را مسلمان و شیعه اثنا عشری می‌دانیم باید در این شرایط سخت و این بیماری همه گیر که کل جهان را درگیر کرد. روزانه چند هزار نفر را می‌کشد باید به روش پیامبران طبق آیات قرآن و احادیث پیامبر اسلام خاتم الانبیاء و روایات از ائمه معصومین باید دست به دعا کرده و از خداوند متعال بخواهیم که این بیماری را از جهان بردارد با ظهور امام زمان مهدی (عج) که ظهور این امام بزرگوار را که تاریخ تا به امروز منتظر ظهور ایشان بوده و هستند برساند شاید به وسیله حضور و ظهور ایشان این بیماری از جهان رخ بر بسته و نابود شود و حال همه انسان‌ها خوب شود. دیگر این که ما باید در همه حال از خداوند درخواست داشته باشیم چون خودش می‌فرماید بخوانید مرا تا اجابت کنم شما را پس قطعاً امیدواری و از درگاه خداوند چیزی خواستن بهتر از نا امیدی است چون با توجه به صحبت پژوهشکان نا امیدی و ترس سیستم ایمنی بدن انسان را ضعیف و این بیماری زودتر و بیشتر پیشرفت می‌کند و انسان را می‌کشد پس بهتر است به خداوند ایمان داشته و از او کمک بخواهیم تا حداقل به خود کمکی کرده باشیم.

## منابع و مأخذ

\*قرآن کریم

### الف: کتب فارسی

- ۱-دهخدا،علی اکبر،لغت نامه دهخدا «دعا»،ج ۲،تهران،انتشارات دانشگاه،۱۳۵۱.
- ۲-رضوانی،علی اصغر،شیعه شناسی و پاسخ به شباهات،ج ۲،تهران،مشعر،۱۳۸۲.
- ۳-رفیعی،غلامرضا،نقش دعا و نیایش درسلامت جسمی و روانی،رسنگان،دانشکده پرستاری،دوره ۵،شماره ۳،۱۳۹۰.
- ۴- سبحانی،جعفر،راهنمای حقیقت،تهران،معشر،۱۳۸۷.
- ۵- سبحانی،جعفر،سیمای عقاید شیعه،مترجم جواد محدثی،تهران،مشوف،۱۳۸۶.
- ۶- سبحانی،جعفر،شیعه پاسخ می دهد،تهران،معشر،۱۳۸۶.
- ۷- طباطبایی،محمد حسین،تفسیر المیزان،مترجم محمد باقر موسوی همدانی،ج ۱،قم،دفتر انتشارات اسلامی،۱۳۷۴.

۸- عسکری، مرتضی، عقاید اسلام در قرآن، مترجم محمد جواد کرمی، ج ۲، بی جا، مجمع علمی اسلامی، ۱۳۷۸.

۹- مکارم شیرازی، ناصر، یکصد و هشتاد پرسش و پاسخ، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۶.

### ب: کتب عربی

۱۰- امام سجاد(علیه السلام)، صحیفه سجادیه، ترجمه حسین انصاریان، بی تا.

۱۱- آمدی، عبدالواحد بن محمد، غررالحكم و دررالکلم، مهدی رجایی، دارالکتب الاسلامی، قم، چاپ دوم، ۱۴۱۰ق.

۱۲- آملی، محمدبن محمود، نفایس الفنون فی عرایس العیون، انتشارات اسلامیه، تهران، ۱۳۸۱.

۱۳- حلی، احمدبن فهد، عده الداعی و نجاح الساعی، احمدبن محمد اسدی، مشهد، انتشارات جعفری، ۱۴۰۷ق.

۱۴- راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات الفاظ القرآن، بیروت، دارالقلم، ۱۴۱۲.

۱۵- سیدبن طاووس، علی بن موسی، الاقبال الاعمال، محمد روحی، قم، ج ۱، بوستان کتاب، ۱۳۷۳ش.

۱۶- طوسی، محمدبن حسن، مصباح المتهجد، بیروت، موسسه فقه الشیعه، ۱۴۱۱ق.

۱۷- قمی، ابن بابویه، الاعتقادات، قم، المؤتمر العالمی للشيخ المفید، ۱۴۱۴.

۱۸- کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی، غفاری، علی اکبر، تهران، دارالکتب اسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷.

۱۹- مجلسی، محمد تقی، بحار الانوار، ج ۷، دارالکتب اسلامیه، بیروت، بی تا.

۲۰- معرف، لویس، المنجذفی للغه، بیروت، دارالمشرق، ۱۳۸۹.